



## De **Natuurverdubbelers**

### Contactgegevens:



Valschermkade 16  
1059 CD, Amsterdam



020 -26 19 419



[info@natuurverdubbelers.nl](mailto:info@natuurverdubbelers.nl)  
[www.natuurverdubbelers.nl](http://www.natuurverdubbelers.nl)

# **Memo Methodologie Kosten Baten Analyse Regeneratieve Melkveehouderij**

In dit memo wordt de aanpak en de methodologie van het project Onder de streep: Kosten en baten van de regeneratieve melkveehouderij toegelicht. Eén van de doelen van dit project was om de ontwikkelde methodologie breder beschikbaar te stellen. Middels dit document en bijgaand Exceldocument kan eenieder zelf de methodologie toepassen. In dit document staat uiteengezet hoe de verschillende uitkomstvariabelen berekend worden, en wordt daarnaast toelichting gegeven over gemaakte assumpties.



## **Introductie**

Elke boer heeft een uitgebreide administratie en houdt allerlei gegevens bij. In de praktijk blijkt dat zo'n administratie er erg verschillend uit kan zien en dat dezelfde posten onder verschillende categorieën kunnen worden weggeschreven. In het belang van een zuivere analyse en een goede vergelijkbaarheid zullen wij daarom alle administratieve gegevens op een vergelijkbare wijze rubriceren.

De eerste stap is de kennismaking met de boer en het opvragen van diens administratie/boekhouding. De opgevraagde documenten worden vervolgens gerubriceerd zodat alle informatie gestructureerd en vergelijkbaar is. De vervolgstap is het toepassen van de gekozen methoden: de bedrijfseconomische benadering, bestaande uit berekening van bedrijfseconomische variabelen en het toepassen van Activity Based Costing, en de financiële benadering, bestaande uit een analyse van de winst en het inkomen per onbetaalde arbeidsjaareenheid (oaje).

Een deel van de bovenstaande benaderingen en berekeningswijzen zijn gekozen omdat deze aansluiten bij bestaande standaarden in de sector. Hierbij werken we zoveel mogelijk op dezelfde wijze als zulke standaarden, zoals KWIN en Agrimatie. Waar we afwijken, wordt dat in deze memo uiteengezet. Het belangrijkste verschil, ten opzichte van een aanpak als KWIN, is dat we verschillende benaderingen met elkaar combineren in de analyse, waardoor verschillen tussen bedrijven niet alleen boven water komen maar ook veel beter te duiden zijn. Daarnaast voegen we nog enkele minder gangbare benaderingen toe omdat deze tot meer duiding van de resultaten leiden. In de communicatie van de resultaten houden we rekening met de bekendheid van de agrarische wereld met de verschillende benaderingen.



## Variabelenset

De variabelen die opgenomen zijn in de methodologie bestaan uit algemene karakteristieken, bedrijfseconomische indicatoren en financiële indicatoren. Een overzicht van deze variabelen is te zien in Tabel 1.

Tabel 1: Overzicht set van variabelen

Algemene karakteristieken	Bedrijfseconomische indicatoren	Financiële indicatoren
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Gemiddeld aantal melkkoeien</li> <li>• Ha grasland / maisland</li> <li>• Kenschets grondpositie (ha eigendom, pacht, los land)</li> <li>• (Meet)melkproductie (totaal en per koe)</li> <li>• Fosfaatproductie</li> <li>• Melksysteem</li> <li>• Weidegang</li> </ul>	<p><u>Saldo (/jaar)</u>, op basis van opbrengsten melkveetak, subsidies en toegerekende kosten</p> <p><u>Resultaat gewone bedrijfsuitoefening melkveetak (/jaar)</u> Op basis van opbrengsten melkveetak, subsidies, overige opbrengsten toegerekende kosten en niet-toegerekende kosten melkveetak</p> <p><u>Resultaat gewone bedrijfsuitoefening gehele bedrijf (/jaar)</u> Op basis van totale opbrengsten, toegerekende en niet-toegerekende kosten (incl. Neventak)</p> <p><u>Bedrijfseconomisch bedrijfsresultaat</u> Op basis van totale opbrengsten, toegerekende en niet-toegerekende kosten en beprijzing eigen arbeid en vermogen</p> <p><u>Kosten per activiteit</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Melken</li> <li>• Veeverzorging</li> <li>• Voerverwerking</li> <li>• Voeraankoop</li> <li>• Voerwinning</li> <li>• Huisvesting</li> <li>• Management</li> </ul> <p>Hierbij wordt ook de urenbesteding (eigen versus inhuur) meegenomen</p>	<p><u>Fiscaal resultaat winst- en verliesrekening</u> Op basis van totale opbrengsten en totale kosten (inclusief financieel resultaat en incidenteel resultaat)</p> <p><u>Inkomen per onbetaalde arbeidsjaareenheid</u> Fiscaal resultaat verdeeld over aantal onbetaalde arbeidskrachten op bedrijf</p>

## Algemene karakteristieken

De algemene karakteristieken werden bij/met de boer middels een vragenlijst ingevuld. Deze gegevens zijn benodigd om bedrijfseconomische analyses uit te voeren en om de resultaten te kunnen schalen naar bedrijfsgrootte. Deze variabelen hebben met name betrekking op bedrijfsgrootte en bedrijfskarakteristieken, en zijn de volgende:

- Gemiddeld aantal melkkoeien
- Aantal hectares van gewassen
  - Grasland
  - Voedergewas



## De Natuurverdubbelers

- Natuurland
  - Overige gewassen
- Aantal hectares van:
  - Eigendom
  - Pacht
  - Los land
- Melkproductie
  - Geproduceerde melk
  - Vetpercentage
  - Eiwitpercentage
- Fosfaatproductie (kg)
- Melksysteem
  - Melkrobot of -stal, aantal standen of robots
- Weidegang

### **Bedrijfseconomische benadering**

De bedrijfseconomische benadering binnen dit onderzoek bestaat uit de berekening van een aantal bedrijfseconomische variabelen en Activity Based Costing (ABC).

#### Saldo

In de landbouw wordt er veel gewerkt met een jaarsaldo. Deze wordt ook gebruikt in de KWIN en Agrimatie. In deze methode wordt dit saldo aangevuld met inkomsten uit subsidies, om zo de inzet van boeren voor natuurbeheer mee te nemen.

Bij het saldo worden de inkomsten uit de melkveetak en uit subsidies meegenomen. Hieronder valt melkopbrengst, omzet en aanwas, betalingsrechten en de opbrengst van voedergewassen. Ook worden hier inkomsten uit ANLb beheersvergoedingen en overige subsidies meegenomen. Van deze inkomsten worden de toegerekende kosten afgetrokken. Toegerekende kosten zijn kosten die direct toe te rekenen zijn aan een eindproduct en ze variëren met de omvang. Bijvoorbeeld:

- als er meer dieren zijn, stijgen ook de voerkosten;
- als er meer hectares grasland zijn, stijgen ook de bemestingskosten.

Deze bestaan uit voerkosten (krachtvoer/aankoop ruwvoer/kunstmelk etc.), gewaskosten (gewasbescherming, meststoffen, zaadgoed etc.) en veekosten (veeartskosten, fokkerij, stro & strooisel etc.), en de overige toegerekende kosten.

In deze indicator is meegenomen:

- Inkomsten uit
  - Melkopbrengst
  - Omzet en aanwas
  - Mutatie voedergewassen
  - Betalingsrechten
  - ANLb beheersvergoedingen
  - Overige subsidies
- Kosten aan
  - Veeverzorging
    - Dierenartskosten
    - Fokkerij en melkcontrole
    - Stro en strooisel



## De Natuurverdubbelers

- Overige veekosten
- Voer
  - Krachtvoer en ruwvoeraankoop
  - Bijproducten
  - Kunstmelk
  - Eigen voerkosten
  - Overige voerkosten
- Gewaskosten
  - Gewasbescherming
  - Meststoffen
  - Zaad, plant- en pootgoed
  - Overige grond- en hulpstoffen

### Resultaat gewone bedrijfsuitoefening melkveetak

Bij dit resultaat worden bij het saldo de overige opbrengsten opgeteld, en de niet-toegerekende kosten van de melkveetak afgetrokken. Deze niet-toegerekende kosten bestaan uit betaalde arbeid, loonwerk, afschrijvingen van onroerende zaken en machines en werktuigen (niet van productierechten), huisvestingskosten en algemene kosten

De overige opbrengsten die bij dit saldo worden opgeteld zijn deze die gekoppeld zijn aan de melkveehouderij. Indien daadwerkelijk van een neventak sprake is, worden deze opbrengsten pas bij de indicator *resultaat gewone bedrijfsuitoefening gehele bedrijf* meegenomen. Voorbeelden van overige opbrengsten zijn inkomsten uit het verzorgen van dagbesteding, het (kleinschalig) houden van schapen of kippen, kleinschalige verkoop aan huis van eigen vlees en zuivel, werk voor derden of stalgelden. Onder de neventak worden grotere nevenactiviteiten geschaard als het houden van een boerderijwinkel, het zelf verzuivelen van de melk (bijvoorbeeld door kaasproductie op bedrijf), of het verhuren van een vergaderlocatie.

Bij deze indicator worden ook de niet-toegerekende kosten meegenomen. Niet-toegerekende kosten zijn niet (altijd) direct toe te rekenen aan het eindproduct en ze variëren niet als de productie stijgt of daalt. Bijvoorbeeld:

- of er 50, 55 of 60 koeien in een stal lopen, de totale kosten van die stal zijn er niet (nauwelijks) anders door;
- of er 50, 55 of 60 koeien op een bedrijf zijn, de totale werktuigkosten zijn er niet (nauwelijks) anders door.

De niet-toegerekende kosten worden verdeeld over de melkveetak en de neventak. Hiervoor is gekozen omdat sommige niet-toegerekende kosten ook deels door de neventak worden veroorzaakt: zo zitten bijvoorbeeld in de huisvestingskosten ook het energieverbruik van een kaasmakerij. De niet-toegerekende kosten worden hiertoe verdeeld naar rato van de omzet: wanneer 20% van de omzet van een bedrijf uit de neventak komt, wordt ook 20% van de niet-toegerekende kosten aan de neventak toegeschreven. Op deze manier wordt een eerlijk beeld van het verdienvermogen van de melkveetak geschetst.

Onder de niet-toegerekende kosten vallen ook grondlasten. Omdat in deze methodologie een bedrijfseconomische benadering wordt aangehouden, worden deze grondlasten berekend, in plaats van het nemen van betaalde pacht en rentelasten, om zo een indicatie van grondlasten te geven die onafhankelijk is van de manier waarop het bedrijf gefinancierd is.

Grondgebruik worden onderverdeeld in twee categorieën: grond als plaatsingsruimte voor mest en grond voor voerwinning van gewassen. In deze indicator worden de lasten voor het aanwenden van de grond voor voerwinning van gewassen meegenomen. Voor het berekenen van grondlasten wordt de berekende en betaalde pacht aangehouden. Deze wordt berekend aan



## De Natuurverdubbelers

de hand van de daadwerkelijke pachtlasten en gesimuleerde lasten voor grond in eigendom. De grondlasten gerelateerd aan mestplaatsingsruimte worden buiten de berekening gelaten. Hiervoor wordt de volgende formule gehanteerd:

*berekende en betaalde pacht*

$$= (\text{aantal hectare gewassen} \times \text{€}1.000) - (\text{aantal hectare pacht} \times \text{€}1.000) \\ + \text{betaalde pacht} - \left( \frac{\text{fosfaatproductie}}{1,5} \times \text{€}5 \right)$$

In deze indicator is meegenomen:

- Inkomsten uit:
  - Melkveetak (melkopbrengst, omzet & aanwas, subsidies)
  - Overige inkomsten
- Kosten aan:
  - Toegerekende kosten (vee, voer, gewas)
  - Niet-toegerekende kosten (% voor melkveetak, naar omzet)
    - Betaalde arbeid
    - Loonwerk
    - Afschrijvingen onroerende zaken en machines en werktuigen
    - Machines en werktuigen
    - Huisvestingskosten (inclusief energie)
    - Berekende en betaalde pacht (zie formule boven)
    - Algemene kosten

### Resultaat gewone bedrijfsuitoefening gehele bedrijf

Aangezien regeneratieve, natuurinclusieve bedrijven vaak hun producten ook lokaal verkopen (zoals een eigen winkel of kaas maken) en/of neventakken op hun bedrijf hebben om hun bedrijfsfilosofie te verkopen (zoals recreatie, opwekken van energie), worden de inkomsten uit deze neventakken meegenomen in dit resultaat. Deze neventakken leiden tot extra arbeidskosten en overige kosten, maar ook tot extra inkomsten

In het resultaat gewone bedrijfsuitoefening gehele bedrijf worden de opbrengsten en de kosten van de neventak(ken) meegenomen. Daarnaast worden ook de niet-toegerekende kosten die aan de neventak worden toegerekend meegenomen (zie boven).

In deze indicator is meegenomen:

- Inkomsten uit
  - Melkveetak (melkopbrengst, omzet & aanwas, subsidies)
  - Overige inkomsten
  - Inkomsten uit neventak
  - Inkomsten uit energieverkoop
- Kosten aan
  - Toegerekende kosten (vee, voer, gewas)
  - Niet-toegerekende kosten
  - Kosten neventak

### Bedrijfseconomisch bedrijfsresultaat

Bij deze variabele worden alle inkomsten van het bedrijf meegenomen, uit zowel de melkveetak als de neventak, alsook subsidies. Hier worden ook de toegerekende en niet-toegerekende kosten afgetrokken van deze opbrengsten. Daarnaast wordt voor diverse onderdelen van het bedrijf een rente berekend: van de veestapel, machines en werktuigen, melkinstallaties, onroerende goederen (inclusief grond) en productierechten. Deze rente wordt berekend op basis



## De Natuurverdubbelers

van 2.5% van de boekwaarde en wordt afgetrokken van de inkomsten. Ook worden de afschrijvingen van productierechten en leasekosten meegenomen. In deze berekening wordt ook de berekende arbeid van de inkomsten afgetrokken. Deze is berekend op basis van arbeidsbestedingsheets die de boeren ingevuld hebben. Hierbij wordt een uurtarief van €17 gehanteerd als vergoeding van eigen arbeid en ondernemersrisico.

### Activity Based Costing

*Activity Based Costing* is een methode om te zien hoe kosten binnen een bedrijf verdeeld zijn waarbij kosten en arbeid aan specifieke activiteiten worden toegerekend. Dit maakt het mogelijk te zien waar binnen een bedrijf de meeste kosten worden gemaakt. Zo kunnen bedrijven per activiteit worden vergeleken, wat een beter inzicht geeft van wat de gevolgen van bepaalde keuzes van de ondernemer zijn op specifieke onderdelen van zijn kostprijs. Arbeid wordt meegenomen binnen de ABC-methode, en wordt ingeprijsd met een uurloon van €17.

De ABC-benadering is een benadering die niet bij alle agrariërs bekend is, maar wel heel waardevol om inzicht te verwerven in de kostenstructuur van een bedrijf. Binnen een melkveebedrijf zijn er de volgende activiteiten te onderscheiden: melken, veeverzorging, voerwinning, voerverwerking, aan- en verkoop van voer, huisvesting en management. In tabel 3 zijn alle activiteiten weergegeven die binnen dit onderzoek zullen worden meegenomen, met daarin ook voorbeelden van werkzaamheden die onder de betreffende activiteit vallen.

Alle arbeidsuren van de gezinsleden op het melkveebedrijf worden hierin meegenomen. De uren van externe mensen zoals klauwbekapper, inseminator en veescheerder worden hierin niet meegenomen, gezien die uren worden uitbesteed en deze reeds als kosten bij de juiste activiteit staan.

Niet-jaarlijkse activiteiten, zoals onderhoud aan gebouwen en graslandverbetering, kunnen op twee manieren worden meegenomen:

- Oppervlakte-aandeel (1x in de 5 jaar graslandverbetering op totaal 100 ha → 1/5 van 100 ha is 20 ha)
- Frequentie als fractie (1x in de 5 jaar gebouwen verven kost €5000 → 1/5 van €5000 is €1000)

Ook alle kosten, investeringen en afschrijving van machines en werktuigen worden binnen deze benadering toegeschreven aan activiteiten.

Tabel 2: Activiteiten voor de ABC-benadering, met voorbeelden van werkzaamheden

Activiteiten	Voorbeelden van werkzaamheden
Activiteit Melken	Melken Opjagen koeien Schoonmaken melkstal e.d. Eigen onderhoud melkinstallatie (bv. tepelvoering vervangen)
Activiteit Veeverzorging	Klauwbekappen per koe Afkalven Kalveren melk geven Stal schoonmaken Controle van het vee (bv. voer opname, verwondingen) Zelf insemineren Jongvee verzorgen (bv. hokken schoonmaken, inenten) Zieke koeien verzorgen (bv. middelen toedienen) Vee doorschuiven Zelf vee scheren Overige vee verzorgingswerkzaamheden (bv. diergezondheidsplan opstellen)
Activiteit Voerverwerking	Aantal weken kuilvoeren Openmaken kuilbult



## De Natuurverdubbelers

<i>Activiteit Voerwinning gras</i>	Kuil snijden/happen Voeren melkvee (excl. kuilhalen, incl. bijproducten voeren) Voeren jongvee/droge koeien Eventueel extra bijvoeren ruwvoer
<i>Activiteit Voerwinning voedergewas</i>	Drijfmest zelf uitrijden Kunstmest strooien Vaste mest zelf uitstrooien Maaien Schudden Harken Inkuilen Aanrijden kuil Dichten/nawerk kuilbult Sloot reinigen Ongedierte bestrijding (mollen e.d.) in eigen beheer Controle grasland ('Farm Walk') Onderhoud machines Overige werkzaamheden (bv. voerwinning gras, kanten harken e.d.) (ANLb- of overige) subsidies
<i>Activiteit Huisvesting</i>	Ploegen Zaai klaarleggen Zaaien Gewasbescherming spuiten Oogsten Drijfmest zelf uitrijden Vaste mest zelf uitstrooien Groenbemester zaaien Controle voedergewas Overige werkzaamheden
<i>Activiteit Management</i>	Onderhoud gebouwen (verven e.d.) Onderhoud erf (bosmaaien, bladblazen, e.d.) Erf werkzaamheden (opruimen e.d.)
<i>Activiteit Management</i>	Financiële administratie Administratie (vee e.d.) Voorlichting/advies inwinnen e.d. Telefoneren voor bedrijf Overige management activiteiten

### **Financiële benadering**

Naast de bedrijfseconomische benadering wordt ook een financiële benadering toegepast. Deze benadering illustreert wat boeren onder de streep overhouden. In deze benadering wordt ten eerste naar het resultaat uit de jaarrekening gekeken. Dit is een indicator die aansluit bij de agrarische belevingswereld en die voor boeren jaarlijks in hun boekhouding terug te vinden is. Daarnaast wordt de vergoeding voor eigen arbeid bekeken door het inkomen per onbetaalde arbeidsjaareenheid uit te rekenen.

#### Resultaat winst- en verliesrekening

Voor het resultaat uit de winst- en verliesrekening wordt het resultaat uit de jaarrekening genomen. Deze wordt berekend door van de totale opbrengsten de toegerekende en niet-toegerekende kosten af te trekken. Hier wordt ook het financieel resultaat (de rentebaten verminderd met de rentelasten) en het incidenteel resultaat (incidentele baten verminderd met incidentele lasten) bij opgeteld.

#### Inkomen per onbetaalde arbeidsjaareenheid

Aanvullend op het resultaat, wordt ook het inkomen per onbetaalde arbeidsjaareenheid (oaje) berekend. Deze indicator wordt ook jaarlijks door Wageningen UR uitgevoerd. In deze methodologie wordt in het kader van vergelijkbaarheid dezelfde berekeningswijze toegepast.

Agrarische ondernemers en hun gezinsleden verrichten de meeste arbeid zelf, maar krijgen meestal geen salaris. Een arbeidskracht die in een jaar 2.000 uur of meer werkt, wordt





## De Natuurverdubbelers

gezien als één aje. Wie minder arbeid verricht, is naar rato minder dan één aje: zo wordt bijvoorbeeld een echtgenoot die slechts parttime op het bedrijf werkt gerekend als halve aje. Het is belangrijk rekening te houden met dat een arbeidskracht die meer dan 2.000 uur werkt, nooit als meer dan één aje wordt gezien.

Het inkomen uit het bedrijf, dat gelijk is aan het resultaat uit de winst- en verliesrekening, wordt gedeeld door het aantal onbetaalde aje. Hiermee wordt het inkomen gekoppeld aan de hoeveelheid ingezette arbeid en zijn de inkomens van verschillende bedrijven beter met elkaar te vergelijken.

De formule om het inkomen per onbetaalde arbeidsjaareenheid (aje) te berekenen is als volgt:

$$\text{inkomen per onbetaalde aje} = (\text{opbrengsten} - \text{betaalde kosten en afschrijvingen} + \text{buitengewone baten en lasten}) \div \text{aantal oaje op bedrijf}$$

### **Rekenblad**

Voor het zelf toepassen van de methodologie is een rekenblad samengesteld, waarop de gebruiker zelf de relevante gegevens in kan vullen om de variabelen voor het eigen bedrijf te berekenen. In Bijlage 3 is de invoersheet van het rekenblad opgenomen, om zo beeld te krijgen van de benodigde gegevens. Naast financiële gegevens, dienen hiervoor ook de arbeidsuren ingevoerd te worden in de arbeidsurensheet.



## Bijlage 1: Overzichtstabel berekeningswijze variabelen

Soort	Activiteit	Saldo	Resultaat gewone bedrijfsuitoefening melkveetak	Resultaat gewone bedrijfsuitoefening gehele bedrijf	Bedrijfs-economisch bedrijfsresultaat	Resultaat uit winst- en verliesrekening	Inkomen p/oaje
<b>Opbrengsten</b>	Melkverkoop	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Omzet en aanwas	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Bedrijfstoeslagen	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Beheersvergoedingen en subsidies	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Overige opbrengsten		✓	✓	✓	✓	✓
	Neventak saldo (opbrengsten - kosten)			✓	✓	✓	✓
<b>Toegerekende kosten</b>	Energieverkoop			✓	✓	✓	✓
	Voer	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Vee	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Gewas	✓	✓	✓	✓	✓	✓
<b>Niet-toegerekende kosten</b>	Overig	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Betaalde arbeid		✓	✓	✓	✓	✓
	Loonwerk		✓	✓	✓	✓	✓
	Afschrijvingen (excl productierechten)		✓	✓	✓	✓	✓
	Machines & werktuigen		✓	✓	✓	✓	✓
	Huisvestingskosten		✓	✓	✓	✓	✓
	Betaalde pacht				✓	✓	✓
	Algemene kosten		✓	✓	✓	✓	✓
	Huur productierechten				✓	✓	✓
	Afschrijvingen productierechten				✓	✓	✓
	Berekende en betaalde pacht voor voerwinning		✓	✓			
<b>Bedrijfseconomisch</b>	Berekende arbeid				✓		
	Berekende rente over assets				✓		
<b>Financieel</b>	Rentebaten					✓	✓
	Rentelasten					✓	✓
<b>Overig</b>	Incidentele baten					✓	✓
	Incidentele lasten					✓	✓



## Bijlage 2: Opbrengsten en kostencategorieën - KWIN/Agrimatie

### Opbrengsten

- Melk en zuivelproducten  
De opbrengst van melk en zuivelproducten.
- Omzet en aanwas  
De opbrengst van de verkopen vee en de aangroei van de veestapel (aanwas). Conform Agrimatie: de gemiddelde gesaldeerde opbrengst van aan- en verkopen en verandering van de waarde tussen begin- en eindbalans. De prijsverandering tussen de balansdata is daarin meegenomen, behalve die van het gebruiksvee.
- Overige opbrengsten  
Alle andere dan bovengenoemde opbrengsten die op de bedrijven aan de melkveehouderij zijn toegerekend, exclusief subsidies en toeslagen. Deze post omvat onder andere de voorraadtoename van het eigen ruwvoer.

### Toegerekende kosten vee

- Voerkosten  
Er zijn verschillende methoden om de voerkosten voor vers gras, graskuil, verse snijmaïs en snijmaïskuil te berekenen, afhankelijk van de vastgestelde uitgangspunten. Standaard is dat de aankooprijzen inclusief de kosten van loonwerk voor de oogst en het transport zijn.
- Kosten gezondheidszorg  
Het bedrag dat men uitgeeft aan dierenartskosten en ziektebestrijding verschilt sterk per bedrijf. Het is afhankelijk van het aantal visites, de verrichtingen, de benodigde medicijnen en overige kosten, alsmede de jongveebezetting. Vanaf 2020 moeten houders van runderen bovendien meebetalen aan het Diergezondheidsfonds, tot die datum waren er voldoende reserves. Het tarief is €2,442 voor runderen van 1 jaar of ouder. Het is gebruikelijk de overige kosten uit te drukken per 100 kg melk, omdat dit een betere indicatie geeft dan per dier.
- Overige toegerekende kosten melkvee  
Deze post bestaat onder andere uit: stro, strooisel en gescheiden mest, scheren en klauwverzorging, dekgeld en kosten dienstverlening CRV.

### Toegerekende kosten grasland

- Prijzen meststoffen
- Grasland verbetering
  - Kosten herinzaai
  - Kosten doorzaai
- Overige toegerekende kosten grasland  
Deze post bestaat onder andere uit: onkruidbestrijding, bestrijding van ziekten en plagen en afrastering.
- Opslag en bewaring kuilgras
- Slootonderhoud
- Baten door verbetering van cultuurtechnische omstandigheden

### Overige toegerekende kosten

- Toegerekende kosten voedergewassen
- Opbrengstgegevens krachtvoervangers
- Opbrengstgegevens snijmaïs
- Opslag en bewaring snijmaïs
- Opslag en bewaring overige voedergewassen
- Opslag en bewaring bijproducten

### Niet-toegerekende kosten

- Bouwwerken
  - Vervangingswaarde en jaarlijkse kosten stal
  - Vervangingswaarde en jaarlijkse kosten overige gebouwen
- Installaties: krachtvoersilo's, kunstmestsilo's, mestschuif



## De Natuurverdubbelers

- Vervangingswaarde exclusief BTW en jaarlijkse kosten
  - Vervangingswaarde krachtvoer - en melkgifregistratiecomputer
- Melkwinning
  - Vervangingswaarde en jaarlijkse kosten
  - Vervangingswaarde complete melkstallen
  - Behoeftte aan warm water en energie
- Betaalde arbeid
- Loonwerk
  - Voerwinning
  - Mest uitrijden
- Afschrijving productierechten
- Afschrijving onroerende zaken
- Afschrijving machines en werktuigen
- Machines en werktuigen (excl. afschrijving)
- Onroerende zaken (excl. afschrijving en incl. pacht)
- Pacht
- Algemene kosten (excl. leasemelk)
- Huur productierechten



### Bijlage 3: Invoersheets rekenblad

Naam melkveehouder			
Jaar			
Boekjaar			
<b>Inkomsten melk</b>	<b>Totaal</b>	<b>Melkproductie</b>	
Opbrengsten melkverkoop		Afgeleverde melk (kg)	
Omzet en aanwas		Vet %	
Bedrijfstoelagen		Eiwit %	
Opbrengst voorraadmutatie voedergewassen		Meetmelkproductie	0
		Gemiddelde melkprijs (100 kg)	
<b>Subsidies</b>		<b>Areaal</b>	
Beheersvergoedingen (ANLb)		Oppervlakte	
Overige subsidies		Eigendom	
		Pacht	
<b>Overige opbrengsten</b>		Los land	
Inkomsten uit energieverkoop		<b>Totaal</b>	0
Andere overige opbrengsten uit bedrijf			
		<i>Gewassen</i>	
<b>Totale opbrengsten</b>		Grasland	
		Voedergewas	
<b>Voerkosten</b>		Natuurland	
Krachtvoer		Overige gewassen	
Bijproducten		<b>Totaal</b>	0
Overig eigen voerkosten			
Ruwvoer aankoop		<b>Veestapel</b>	
Melkproducten (kunstmelk)		Melk- en kalfkoeien	
Overige voerkosten (mineralen)		Jongvee	
<b>Totaal voerkosten</b>			
		<b>Aantal onbetaalde arbeidsjareenheden op bedrijf</b>	
<b>Veekosten</b>			
Veeartskosten		<b>Overige kerngegevens</b>	
Veeverbetering / fokkerij		Type melkinstallatie (type)	Melkstal
Stro en strooisel kosten		Aantal melkbeurten per dag (bv: 1 of 3)	
Kosten jongvee-opfok		Aantal standen (melkstal) of aantal robots (melkrobot)	
Overige veekosten			
		Fosfaatproductie (kg)	
<b>Kosten melkvee</b>			
<b>Gewaskosten</b>			
Gewasbescherming			
Meststoffen			
Zaad, plant- en pootgoed			
Afrastering			
<b>Kosten gewas</b>			
<b>Overige toegerekende kosten</b>			
<b>Niet-toegerekende kosten</b>			
<i>Inhuur arbeid</i>			
Betaalde arbeid			
<i>Loonwerk</i>			
Voor grasdrogerij			
Voor voerwinning overig			
<i>Afschrijvingen</i>			
Afschrijving onroerende zaken			
Afschrijving melkinstallatie			
Afschrijving machines en werktuigen			



## De Natuurverdubbelers

<b>Machines en werktuigen</b>					
Onderhoudskosten machines					
Overige kosten machines en werktuigen			<i>Bijvoorbeeld: huur, brandstof, lease</i>		
<b>Melkinstallatie</b>					
Onderhoudskosten					
Overige kosten			<i>Bijvoorbeeld: reinigingskosten</i>		
<b>Huisvesting</b>					
Onderhoudskosten gebouwen en inventaris					
Energie en water					
Verzekeringen onroerende zaken			<i>Bijvoorbeeld: opstalverzekeringen</i>		
Pacht en huur					
Overige huisvestingskosten			<i>Bijvoorbeeld: onroerende zaakbelasting, waterschapslasten</i>		
<b>Algemeen</b>					
Algemene kosten (excl. Leasemilk)			<i>Bijvoorbeeld: telefoonkosten, abonnementen, contributies, advies- en accountantskosten</i>		
Autokosten					
Verzekeringen			<i>Bijvoorbeeld: sociale verzekeringen</i>		
<b>Productierechten</b>					
Verhuur productierechten					
Afschrijving productierechten					
Huur productierechten					
<b>Neventak</b>					
Opbrengsten neventak					
Toegerekende kosten neventak					
Percentage opbrengsten bedrijf uit neventak			0%		
<b>Financieel</b>					
Rentebaten					
Rentelasten					
Incidentele baten					
Incidentele lasten					
<b>Balans</b>					
<b>Gemiddelde boekwaardes</b>					
Boekwaarde machines en werktuigen					
Boekwaarde melkinstallatie					
Boekwaarde vee					
Boekwaarde onroerende goederen (gebouwen)					
Boekwaarde grond					
Productierechten					